

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|015 VAN 11 FEBRUARI 2016

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS STADSGEZICHT VAN DE GROTE MARKT IN LEUVEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 18 JANUARI 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 11 februari 2016 volgende advies uit:

1. Situering adviesvraag. De VCOE ontving op 18 januari 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming van de Grote Markt in Leuven met omringende bebouwing. De VCOE vindt het positief dat een uitgebreid dossier voor advies werd voorgelegd aan de commissie. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Algemene bemerking. Alvorens in te gaan op de erfgoedwaarden (par. 3), de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen (par. 4), de beheersvisie (par. 5), de instandhoudingsvoorschriften (par. 6), de toelatingsplichten (par. 7) en het inhoudelijk dossier (par. 8), wenst de commissie een algemene bemerking te formuleren.

De commissie merkt op dat de voorgestelde afbakening van het stadsgezicht overlapt met de afbakening van verschillende reeds beschermde monumenten, met name de Sint-Pieterskerk, het Tafelrond, het stadhuis en de dekenij.¹ De commissie merkt op dat zowel in het inhoudelijk dossier als in het ministerieel besluit niet aan al deze monumenten evenveel aandacht wordt besteed. De dekenij en de Sint-Pieterskerk worden zowel in het inhoudelijk dossier als in het ministerieel besluit uiterst beperkt beschreven. De erfgoedwaarden van het Tafelrond en het stadhuis worden daarentegen wel zeer uitvoerig beschreven en geëvalueerd.

De commissie meent dat een geïntegreerde benadering van onroerend erfgoed ook inzake voorliggend beschermingsdossier wenselijk is². De commissie dringt onder meer aan op de actualisatie van het beschermingsbesluit van de Sint-Pieterskerk. Hoewel de kerk een belangrijke ruimtelijke drager is van het voorgestelde stadsgezicht wordt deze slechts beschreven in functie van de historische ontwikkeling van het marktplein. De commissie vraagt een gedetailleerde beschrijving van het exterieur en het interieur aan het dossier toe te voegen en de oude bescherming op te heffen zodat de kerk met inbegrip van haar interieur en de bijbehorende cultuurgoederen volwaardig als monument in het kader van het stadsgezicht gewaardeerd kan worden. In het beschermingsbesluit kunnen dan afzonderlijke beheersdoelstellingen, voorschriften en toelatingsplichten voor dit monument worden opgenomen.

De commissie vraagt op dezelfde manier werk te maken van een actualisatie en herziening van

¹ De Sint-Pieterskerk werd bij koninklijk besluit van 19 april 1937 beschermd omwille van de artistieke, oudheidkundige en geschiedkundige waarde. Het stadhuis werd bij koninklijk besluit van 1 februari 1937 beschermd omwille van de kunst-, oudheidkundige en historische waarde. De dekenij werd bij ministerieel besluit van 26 november 1942 beschermd omwille van de artistieke, oudheidkundige en historische waarde. Het tafelrond werd recent, bij ministerieel besluit van 15 maart 2004, beschermd omwille van de artistieke en historische waarde.

² VCOE 2016 004 - Advies Zwalm bescherming dorpskern Rozebeke

de beschermingen als monument van het stadhuis en de dekenij. De commissie wijst hier bovendien op een bijkomende problematiek inzake de desbetreffende beschermingsbesluiten. De commissie stelt vast dat de afbakening van het stadhuis, zoals vastgelegd in het besluit van 1937, nagenoeg identiek is aan de afbakening van wat in 1942 als “Naamsestraat 7: oude Dekenslokaal of dekenij” werd beschermd. Desondanks werden het stadhuis en de dekenij omwille van andere erfgoedwaarden beschermd. Voorliggend dossier stelt nog andere erfgoedwaarden voorop en formuleert ook nieuwe beheersdoelstellingen en voorschriften bovenop de verbodsbepalingen die in het beschermingsbesluit betreffende de dekenij werden opgenomen. Dit komt de leesbaarheid van de juridische bepalingen voor het betrokken erfgoed niet ten goede.

Wat betreft het Tafelrond merkt de commissie op dat dit monument nog maar recent beschermd werd. Het beschermingsbesluit beschrijft uitvoerig de erfgoedwaarden, erfgoedelementen- en kenmerken van het monument. Deze beschrijving dient volgens de commissie niet uitgebreid hernomen te worden in voorliggend dossier. Actualisatie is hier met andere woorden niet noodzakelijk.

3. Erkenning erfgoedwaarden. De commissie erkent de erfgoedwaarde van de Grote Markt en de omringende bebouwing. De huidige pleinvorm van de Grote Markt gaat in grote lijnen terug op de 15de eeuw. Voordien werd deze ruimte grotendeels ingenomen door het kerkhof dat de oorspronkelijke 11^e eeuwse romaanse Sint-Pieterskerk omringde. De kerkhofsituatie werd progressief ingeperkt en maakte in de 15de eeuw plaats voor een volwaardig plein. De Sint-Pieterskerk werd in die periode omgebouwd naar een laatgotische kerk. Aan de zuidzijde van het plein werd het stadhuis opgetrokken, aan oostelijke zijde werd het Tafelrond gebouwd (en later verbouwd). De Grote Markt vormde het religieuze, politiek-bestuurlijk en economische centrum van de stad. In de daaropvolgende eeuwen werden er rondom het plein kleinere privéwoningen neergezet. De meeste gebouwen rondom het plein werden in 1914 in de as gelegd. De wederopbouw van de Grote Markt stond in het teken van sanering, modernisering en een verbeterde verkeerscirculatie. Er werd een speciale ‘commissie voor de Gevels van de Grote Markt opgericht’ die moest toezien op het toepassen van strikte vormelijke en architecturaal-esthetische richtlijnen. Voor het ontwerp van de voorgevels moest er verplicht beroep worden gedaan op de Brusselse architect Leon Govaerts.

De commissie ondersteunt aldus artikel 1 van het ministerieel besluit waarin de bescherming van de Grote Markt (openbaar domein), de Sint-Pieterskerk, de panden en percelen Grote Markt nummers 1 t.e.m. 16, de panden Brusselsestraat 1 en 2, het Brouwershuis te Margarethaplein 12 en het pand te Kortestraat 2 als stadsgezicht wordt vastgelegd. De commissie merkt op dat dit laatste pand niet vermeld wordt bij de motivering van de afbakening in het inhoudelijk dossier en vraagt dit aan te vullen.

Het inhoudelijk dossier verwijst voor de motivatie van de afbakening naar het oorspronkelijke projectgebied voor de wederopbouw van de Grote Markt. Verder wordt de opname van het Brouwershuis verantwoord op basis van ‘de beeldwaarde en de historische en functionele link met de Grote Markt’. De commissie merkt op dat drie percelen gelegen tegen de Sint-Pieterskerk, tussen het Matthieu de Layensplein en de Brusselstraat, niet meegenomen worden in de afbakening. De reden hiervoor is onduidelijk. Bovendien stelt de commissie vast dat het stadhuis/de dekenij niet volledig opgenomen wordt in de voorgestelde afbakening van het stadsgezicht. Tot slot stelt de commissie vast dat binnen het stadsgezicht alle hoekpanden worden meegenomen, met uitzondering van het pand Boekhandelstraat 1. Dit pand is evenwel

mee beeldbepalend binnen het stadsgezicht. De motivatie voor de gekozen afbakening is voor de commissie onduidelijk.

4. Erfgoedkenmerken en -elementen. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, stedenbouwkundige, architecturale, culturele en sociale waarden die de bescherming verantwoordt en beschrijft zeer uitvoerig de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die het stadsgezicht typeren.

De commissie formuleert volgende kleine bemerkingen bij artikel 2:

- In de beschrijving van café Gambrinus (Grote Markt 13) kan nog worden aangevuld dat de over nr. 11 en 12 doorlopende, huidige beglaasde ijzeren benedenluifel dateert van 2001.
- In de beschrijving van de panden te Grote Markt 16/Brusselsestraat 1 en Brusselsestraat 2 is sprake van telkens drie traveeën aan de zijde van de Grote Markt, een afgeschuinde hoektravee en vijf traveeën aan de Brusselsestraat. De commissie stelt echter op basis van de fotoregistratie vast dat het hoekpand te Grote Markt 16/Brusselsestraat 1 aan de zijde van het plein slechts één travee telt. Dit dient in het inhoudelijk dossier op pagina 21 aangepast te worden.

5. Beheersvisie. De beheersdoelstellingen voor het te beschermen stadsgezicht zijn opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat het behoud van het stedenbouwkundig, het stilistisch en het esthetisch concept, zoals uitgedacht bij de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog, wordt vooropgesteld. De commissie wenst evenwel te benadrukken dat dit niet mag leiden tot een statische benadering van het stadsgezicht. Volgens de commissie moet er voldoende ruimte blijven voor ontwikkelingsmogelijkheden, evenwel met respect voor de aangewezen erfgoedwaarden. De commissie beaamt daarom dat de aandacht hoofdzakelijk moet uitgaan naar de grotere, structurerende elementen van het stadsgezicht.

6. Instandhoudingsvoorschriften. Artikel 4 van het ministerieel besluit gaat in op de voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het te beschermen stadsgezicht.

Met het oog op een meer dynamische benadering van het stadsgezicht vraagt de commissie de verbodsbepalingen te beperken tot de essentie. In dat opzicht vraagt de commissie alleen de eerste verbodsbepaling te behouden. Een verbod op het plaatsen van terrassen en gevelreclame lijkt de commissie – gegeven de context van het marktplein – niet wenselijk. Afwegingen inzake de afstemming van dergelijke inrichtingen en constructies met de aanwezige erfgoedwaarden worden bij voorkeur gemaakt bij de beoordeling van toelatingsaanvragen (zie verder par. 7).

7. Toelatingsplichten. Artikel 5 geeft een overzicht van de toelatingsplichtige handelingen binnen het te beschermen stadsgezicht. De commissie gaat akkoord met de opgesomde toelatingsplichten, maar vraagt een toelatingsplicht 4° d) voor het plaatsen van afsluitingen en permanente terrassen of terrasconstructies (afdaken, luifels, etc.) op te nemen.

8. Inhoudelijk dossier. Tot slot wenst de commissie nog een opmerking te formuleren bij het inhoudelijk dossier. De commissie merkt op dat momenteel ook de voorlopige bescherming als monument van café Gambrinus wordt voorbereid. De afbakening daarvan valt volledig binnen de voorgestelde afbakening van het stadsgezicht. De commissie vraagt deze lopende beschermingsprocedure toe te lichten in het inhoudelijke dossier. Tevens zullen de doelstellingen, voorschriften en toelatingsplichten met betrekking tot het stadsgezicht van toepassing zijn op het exterieur van het te beschermen monument. De commissie vraagt aldus de afstemming tussen beide procedures te bewaken.

9. Conclusie. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een gunstig advies voor de voorlopige bescherming als stadsgezicht van de Grote Markt in Leuven.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter